

U SUSRET JEDNAKOM JEZIČKOM KVALITETU KOSOVSKE ZAKONODAVSTVA NA ALBANSKOM I SRPSKOM JEZIKU

Korak u popunjavanju praznine u primeni Zakona o
upotrebi jezika

Oktoibar, 2018

Zahvalnost

Članovi Koalicije žele da se zahvale sagovornicima iz različitih institucija i organizacija na njihovoj spremnosti da učestvuju i pruže dragocene informacije i podatke koje su korišćeni u izveštaju.

Vodeća NVO za objavljivanje izveštaja

ECMI Kosova (www.ecmikosovo.org)

ECMI Kosovo je vodeća nevladina organizacija koja se bavi manjinskim pitanjima na Kosovu, sa sveobuhvatnim ciljem da razvije inkluzivne, reprezentativne, osetljive zajednice, koje podržavaju stabilno multietničko Kosovo. ECMI Kosovo doprinosi razvoju, jačanju i sprovođenju relevantnih zakona, podržava institucionalizaciju vladinih tela povezanih sa zajednicama, i unapređuje kapacitete aktera civilnog društva i vlade kako bi se međusobno angažovali na konstruktivan i održiv način.

Ul. Majke Tereze Br. 20, Apt. 5,
10000 Priština/Prishtinë, Kosovo,
Tel. +383 (0) 38 224 473

Ul. Kralja Petra 183a
38220 Severna Mitrovica/Mitrovicë
North, Kosovo,
Tel. +383 (0) 64 433 10 40

Jednaka prava za sve koalicija (ERAC)

ERAC okuplja sedam (7) nevladinih organizacija koje rade u oblastima *vladavine prava i osnovnih prava*, radeći zajedno sa još devetnaest (19) lokalnih nevladinih organizacija, sa posebnim osvrtnom na uspostavljanje održive mreže nevladinih organizacija, koje su aktivni u zaštiti i unapređenju osnovnih prava ugroženih i/ili marginalizovanih grupa. Poseban fokus projekta su sledeće grupe: *sve manjinske zajednice* na Kosovu, *žene, mladi i LGBT zajednica*. Iako rade na sličnim temama i pitanjima, ove NVO su često podeljene na osnovu određenih ciljnih grupa sa kojima rade ili regiona u kojem su aktivni. Uspostavljanjem strukturne saradnje između odabranih NVO i pružanjem formalnih mogućnosti za kontinuirano učenje, akcija generiše razmenu znanja i iskustava između NVO, jača njihove kapacitete za zagovaranje sa relevantnim centralnim i opštinskim institucijama, i povećava njihovu vidljivost.

Članovi ERAC su sledeće organizacije:

- Evropski centar za pitanja manjina Kosovo – lider koalicije;
- Centar za razvoj društvenih grupa – član Koalicije;
- Centar za ravnopravnost i slobodu za LGBT zajednicu na Kosovu – član koalicije;
- Kosovski centar za rodne studije – član koalicije;
- Inicijativa mladih za ljudska prava – član koalicije;
- Kosovo Glocal – član koalicije;
- Centar za pravnu pomoć i regionalni razvoj – član koalicije.

Odricanje od odgovornosti

Ovaj izveštaj objavljen je u sklopu četvorogodišnjeg projekta "Jednaka prava za sve koalicija" koji finansira EU i kojim rukovodi Kancelarija Evropske unije na Kosovu.

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost koalicije Jednaka prava za sve i kao takav ne može, na bilo koji način, reflektovati stavove Evropske unije.

Autorska prava

©Jednaka prava za sve koalicija (ERAC), novembar 2018. Sva prava zadržana. Nijedan deo ove publikacije ne sme se reprodukovati, čuvati u sistemu za pronalaženje ili preneti u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim, mehaničkim, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodnog odobrenja ERAC-a.

U SUSRET JEDNAKOM JEZIČKOM KVALITETU KOSOVSKE ZAKONODAVSTVA NA ALBANSKOM I SRPSKOM JEZIKU

**Korak u popunjavanju praznine u primeni Zakona o
upotrebi jezika**

European
Union
Kosovo

SADRŽAJ

UVOD.....	7
JEDNAK STATUS ALBANSKOG I SRPSKOG PREVODAKOSOVSKEG AKONODAVSTVA - IZMEĐU TEORIJE I PRAKSE.....	9
UTICAJ.....	15
PUT NAPRED.....	17
PREPORUKE.....	18
REFERENCE.....	22

SPISAK SKRAĆENICA

UNMIK	Privremena administrativna misija Ujedinjenih nacija na Kosovu
OSCE	Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi
OLC	Kancelarija poverenika za jezike
OPOG	Kancelarija za objavljivanje Službenog glasnika
ERAC	Jednaka prava za sve
ECMI Kosovo	Evropski centar za pitanja manjina

Jezička prava su od suštinskog značaja za efikasnu zaštitu i promociju prava zajednica i za obezbeđivanje jednakih prava za sve. Kao jedna od glavnih komponenti kako individualnog tako i kolektivnog identiteta, jezička prava su najvažnija u globalnom diskursu o ljudskim pravima, što je dokazano njihovim istaknutim položajem u međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima. Kako bi se uklonili efekti dugotrajnih obrazaca diskriminacije koji su pratili decenije etničkih sukoba na Kosovu i uspostavilo stabilno i demokratsko društvo, Ustav Kosova i Zakon o upotrebi jezika iz 2006. godine postavljaju širok pravni okvir za garantovanje jednakih prava, prema kojem bi bilo koja buduća kosovska vlada trebala da deluje. Imajući u vidu ključno mesto jezika u identitetu nacionalnih zajednica, praktičnog značaja jezika u pristupu osnovnim ljudskim pravima, kao i značaja jezika u istoriji etničkog konflikta u regionu, jezička prava su centralni stub u ovom jednakopravnom okviru. Zakon o upotrebi jezika definiše Kosovo kao više jezičko društvo i postavlja detaljan i progresivan okvir za zaštitu i promociju jezika koji se koriste na Kosovu. Ovaj zakon usvojen pod UNMIK-om 2006. godine, ostao je u funkciji nakon proglašenja nezavisnosti Kosova.

Polazna tačka kosovskog jezičkog pravnog okvira jeste da albanski i srpski jezik imaju ravnopravan status zvaničnih jezika na svim nivoima vlasti. Između ostalog, ovo podrazumeva da sve kosovske državne institucije moraju izdati i publikovati pravne akte na albanskom i srpskom jeziku, i da su obe verzije jednako autoritativne.¹ Poslednjih godina, brojne studije Kancelarije kosovskog poverenika za jezike, OEBS-a, lokalnih nevladinih organizacija i srpskih novena, privukle su pažnju na loš jezički kvalitet kosovskog zakonodavstva na srpskom jeziku. Ovaj dokument o politici se zasniva na nalazima ovih studija koji su definisali obim i uticaj problema, ali i nastavlja tamo gde su prethodne studije zastale. Na samom početku data su objašnjenje problema i navode se osnove za nejednak kvalitet zakonodavnih dokumenata na srpskom i albanskom jeziku. U nastavku izveštaja se naglašava uticaj slabe primene zakona na upotrebu jezika u domenu zakonodavstva, posebno u pogledu pristupa jednakim pravima na Kosovu, i konačno predstavljeno je niz konkretnih preporuka za konkretne akcije vlade kako bi se uklonile jezičke nedoslednosti između srpskog i albanskog prevoda zakonodavstvo na Kosovu.

Većina analitičkih informacija u ovom izveštaju naslanja se na istrage i izveštaje vlade Kosova, OEBS-a, ECMI-a Kosova, Platforme za analizu i istraživanje (neformalne grupe od 15 NVO koje rade na severu Kosova), UNMIK-a, USAID-a i novine Vesti. Vesti su izabrane kao novinski izvor zbog nedavnih značajnih istraživanja na ovu temu (Petković, 2014; Petković, 2015). Ove studije pružaju neprocenjive i izvrsne

¹ Zakon o upotrebi jezika (br. 02 / L-37), esp. arts. 5 i 8

analitičke nalaze o pogrešnoj primeni jezičkih prava na Kosovu uopšte, kao i detaljne nalaze o prirodi i obimu lošeg jezičkog kvaliteta kosovskih zakona prevedenih na srpski jezik. Sadašnji dokument o politici dopunjuje zaključke iz ovih studija na dva načina. Prvo, omogućava poseban fokus na uticaj nedoslednosti između albanskog i srpskog jezika, u okviru tekućih napora da se srpski jezik uključi u kosovski pravosudni sistem u uskladu sa Briselskim sporazumom, posredstvom EU.

Za ovaj deo analize, intervju sa gospodinom Milanom Bigovićem, sudijom Apelacionog suda, bio je od posebnog značaja. Drugi deo, daje konkretne preporuke za rešavanje ovog pitanja u skladu sa procedurama za izradu i reviziju zakona. Prilikom analize ovog dela, istraživači Koalicije jednaka prava za sve su se oslanjali na dragocene uvide i informacije pravnog odeljenja Kancelarije premijera i poverenika za jezike Slaviše Mladenovića. Da bi procenili političku izvodljivost preporuka, konačno, predstavnici ERAC-a su takođe konsultovali predsednika Skupštine, gospodina Kadri Veselija.

Ovaj dokument politika se fokusira isključivo na kvalitet pravnih akata na srpskom jeziku, što je u suprotnosti sa višejezičkim karakterom Kosova, koji garantuje jednaku upotrebu jezika drugih zajednica pored Srba i Albanaca na svim nivoima vlasti. Ipak, poseban status srpskog jezika kao službenog jezika na Kosovu znači da svaki zvanični dokument na Kosovu treba da bude dostupan na srpskom, i da je srpska varijanta jednako autoritativna kao i albanska. Stoga, kao što će u ovom dokumentu biti diskutovano, pitanje slabog kvaliteta zakonodavstva na srpskom jeziku posebno je važno sa stanovišta pravne i ljudske prakse. Štaviše, može se rešiti relativno lako i efikasno.

JEDNAK STATUS ALBANSKOG I SRPSKOG PREVODA KOSOVSKOG ZAKONODAVSTVA - IZMEĐU TEORIJE I PRAKSE

Jezik predstavlja ključni element ljudskog identiteta na nivou pojedinca i zajednice. To je način kroz koji osoba izražava samoga sebe, i preko koje je on ili ona deo društvene zajednice. Na nivou grupe, jezik je najvažniji faktor koji određuje nacionalne zajednice. Jezik je takođe ključni alat za pristup drugim pravima. Kao takva, jezička prava predstavljaju osnovni deo opštih ljudskih prava, i kao pravo samo po sebi, i kao sredstvo za pristupanje drugim pravima. Gledajući kroz objektiv ljudskih prava, jezička prava brane dostojanstvo i identitet, ali i slobodu i jednakost u pogledu nediskriminacije. Lingvistička prava su posebno važna za manjine, pošto proširuju različitost, podržavaju prevenciju konflikta i pružaju manjinama bolji pristup obrazovanju, veće osnaživanje žena, bolje upravljanje resursima i poboljšanje kvaliteta javnih usluga (Specijalni izveštaj UN-a o pravima manjina, 2017)

Jezik je bio dugoročni razlog za napetost u odnosima zajednica na Kosovu. Supresija nad albanskim jezikom odigrala je veliku ulogu u rastućem sukobu u socijalističkoj Jugoslaviji. Ukidanjem nacionalnih prava kosovskih Albanaca početkom devedesetih godina od strane režima Slobodana Milošovića, dovelo je do zatvaranja škola na albanskom jeziku na Kosovu, što je prouzrokovalo stvaranja paralelnih struktura, u kojima su se sami kosovski Albanci bavili obrazovanjem i drugim dnevnim uslugama, dok je jugoslovenska vlada sprovodila srpsku upravu (Demaj & Vandembroucke, 2016; Kostovicova, 2005). Nakon rata, uloge su se promenile, sada je albanska većina dobila veću kontrolu nad javnim životom, a srpsko stanovništvo se povuklo iz javne sfere Kosova. Međutim, imajući u vidu značajnu ulogu jezika u dugotrajnom etničkom sukobu na Kosovu, međunarodna zajednica je nakon rata devedesetih zacementirala jednaku upotrebu albanskog i srpskog jezika kao osnovnog stuba za stabilno multietničko Kosovo (Groß, 2015). Nakon proglašenja nezavisnosti, Kosovo se u potpunosti pridržavalo principa jednake upotrebe jezika kao sastavnog stuba njegovog višejezičnog identiteta. Iako nije član Ujedinjenih nacija ili Veća Evrope, ustav Kosova promovise vrednosti Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina, i predviđa da se ljudska prava na Kosovu tumače u skladu sa odlukama Evropskog suda za ljudska prava.

Ustav Kosova i Zakon o upotrebi jezika propisuju "višejezički karakter kosovskog društva, koji predstavlja njene jedinstvene duhovne, intelektualne, istorijske i kulturne vrednosti".² Albanski i srpski jezik uživaju jednak status zvaničnog jezika u svim institucijama Kosova, a priznaju se i latinica i ćirilica.³ Svaka osoba ima

² Zakon o upotrebi jezika (br. 02 / L-37), čl. 1.1.iv.

³ Zakon o upotrebi jezika (br. 02/L-37), čl. 1.2.

pravo da komunicira i prima dostupne usluge i javna dokumenta iz kosovskih institucija, na bilo kojem od službenih jezika.⁴ Zagarantovana je sloboda izražavanja a diskriminacija zasnovana na jeziku zabranjena.⁵ Posebna odredba Zakona o upotrebi jezika navodi da svi zakoni, propisi i podzakonski akti izdati na centralnom i opštinskom nivou, trebaju biti izdati i objavljeni na službenim jezicima, i da su svi zvanični jezici jednako autoritativni.⁶

Međutim, provođenje ove zadnje odredbe pokazuje nedostatke. Neke flagrantne greške u kosovskom zakonodavstvu prevedenom na srpski jezik, dobile su posebnu pažnju u nizu studija koje su sproveli različiti akteri, od Kancelarije poverenika za jezik pri Kancelariji premijera Kosova i OEBS-a, do lokalnih nevladinih organizacija i lokalnih novina. Istraživanje koje je sprovedla srpska novina Vesti otkrila je oko 4.500 grešaka u uzorku različitih zakona prevedenih sa albanskog na srpski jezik i oko 5.500 grešaka u srpskom prevodu Krivičnog zakona Kosova, uključujući i gramatičku grešku u samom naslovu (Petković, 2014, Petković, 2015). Ovi pogrešni prevodi uključuju jednostavne gramatičke greške, mešanje sa bosanskim i hrvatskim rečima, korišćenje neadekvatnih reči, izostavljanje pasosa i besmislene konstrukcije. Treba napomenuti da nisu sve ove greške nezavisno potvrđene od strane ECMI Kosovo; međutim, konkretni primeri biće predstavljeni u nastavku. Ima se utisak da se prevodi vrše na mehanički način, bez obzira na širi pravni kontekst ili specifičnosti srpskog jezika (OEBS, 2012; PAR, 2016). Loš kvalitet zvaničnih pravnih dokumenata na srpskom jeziku često se smatra simboličnim jazom između ambicioznog pravnog okvira Kosova za unapređenje i zaštitu prava zajednica i mnogo lošiju praksu (PAR, 2016). Kada se navodno, isti zakon u stvari razlikuje od alternativnog prevoda, to dovodi do dvosmislenosti u pogledu njegovog stvarnog značenja. Ova nejasnoća u odnosu na supstancu znači da se sadržaji zakona u praksi lako dovode u pitanje, a samim tim su i oslabljeni.

Može se tvrditi da kontinuirani loš kvalitet zakonodavstva na srpskom jeziku već nekoliko godina ukazuje na nečiji institucionalni problem. Neuspeh u rešavanju brojnih konsekvantnih odstupanja između srpskog i albanskog prevoda kosovskog zakonodavstva, sugeriše politički nemar Vlade da uloži vreme i resurse za poboljšanje verzije zakonodavstva na srpskom jeziku. Međutim, kako ćemo razjasniti u nastavku, stanje se promenilo i postoje naznake da je trenutna Vlada ovo pitanje ozbiljno shvatila.

Brojni primeri i data objašnjenja baciće više svetla na osetljivost i potencijalni uticaj problema. Član 2.1 Ustava Kosova izjavljuje (u engleskoj verziji): "Suverenitet Kosova potiče od naroda, pripada ljudima i vrši se u skladu sa Ustavom putem izabranih

⁴ Zakon o upotrebi jezika (br. 02/L-37), čl. 4.2 & 7.2.

⁵ Zakon o upotrebi jezika (br. 02/L-37), čl. 3.1.

⁶ Zakon o upotrebi jezika (br. 02/L-37), čl. 5.4.

predstavnik, referendum i drugih oblika u skladu sa odredbama ovog Ustav". Ova formulacija je slična u albanskoj verziji, ali u srpskoj verziji reč "referendum" nije uključena. Uzrok ovoga se može pripisati neprofesionalnom prevodu. Međutim, u očima nekih iz srpske zajednice, takvi pogrešni prevodi mogu imati više zlonamernih motiva. Srpski profesor ustavnog prava dr Darko Simović je, tokom istraživanja koje su sprovele Vesti, izjavio da takav pogrešan prevod "treba da sakrije ovaj mehanizam koji pogoduje volji većine" (Petković 2014). Na pitanje o ovom fenomenu, poverenik za jezike, Slaviša Mladenović, je izjavio da su problemi mnogobrojni, a loš kvalitet zakona na srpskom jeziku više je pitanje političke nemarnosti i nedostatka resursa za rešavanje ovog pitanja. Međutim, nedostatak profesionalizma i pažnje na detalje u pogledu prevoda zakonodavstva, može se smatrati paradigmatom poteškoća sa kojima se suočava kosovska vlada u celini.

Što se tiče policije, srpski i albanski prevodi dokumentata donose različite nadležnosti. Albanska verzija paragrafa 4.19, Priručnika o politici Kosovske policijske službe propisuje da "je upotreba sile i mora biti opravdana u skladu sa politikom sile KPS-a", dok srpska verzija naziva upotrebu sile akcijom "preduzetom samo onda kada su druge blaže mere neefikasne". Zahtev u albanskoj verziji da se akt mora opravdati nasuprot srpskoj verziji koja kaže da druge opcije moraju biti iscrpljene, stvaraju sigurnosni jaz i zbog toga "izgleda da je prag upotrebe sile u srpskoj verziji manji nego u albanskoj verziji. Ovo ima direktan negativan uticaj na prava pojedinca" (OEBS 2012, str.23). Određeni pasus je korigovan nakon predloga OEBS-a s obzirom na destabilizirajuće efekte, upotreba sile od strane policije na civilno stanovništvo, konkretno u slučaju problematičnih etničkih odnosa kao što je slučaj na Kosovu,.

Član 12. Krivičnog zakona Kosova ima mnogo različitih tumačenja istog uputstva. Albanska i engleska verzija koriste izraz "napad odbijanja", dok se srpska odnosi na "izbegavanje napada". Ovo u velikoj meri menja pravo na samoodbranu i nasilje između dve zajednice. Odbrambena mera u albanskom tekstu mogla se posmatrati kao ofanzivna akcija u srpskom tekstu, ukoliko se uputstvo tumači različito od strane postupajućeg službenika. Član 13 takođe ima veliku nedoslednost. Srpska verzija kaže da šteta koju primenjuju službenik mora biti manja od one koja ih ugrožava, a u originalnoj verziji (albanskoj) piše da ne bi trebala da bude veća (Petković, 2015). Ovo takođe menja nivo nasilja opravdan u samoodbrani, koji može dovesti do neujednačene primene krivičnog zakona.

Pogrešni prevodi mogu imati teške pravne implikacije. U jednom slučaju, Zakon o parničnom postupku je iskorišćen protiv sebe, zbog pogrešnog prevoda iz člana 258 (4). Zahtev jedne od strana je odbijen na osnovu srpske verzije člana. Pravni zastupnik stranke uložio je prigovor na ovu odluku, pozivajući se na istu odredbu u albanskoj verziji, a koja je suprotna od srpske verzije i dozvoljava zahtev u ovom

slučaju (OEBS, 2012, str. 26). S obzirom da oba jezika i njihovi pravni prevodi imaju jednako autoritativni status, dolazi do direktnog sukoba između dve verzije iste zakonske odredbe.

U drugim slučajevima na srpskom jeziku nedostaju čitavi delovi. Albanska verzija Priručnika o politici i proceduri Kosovske policije iz 2007. godine, sadrži detaljan deo o politici nediskriminacije, koja u potpunosti nedostaje u srpskoj verziji (OEBS, 2012, str. 24). Ovo stvara uslove u kojima bi diskriminacija bila opravdana po određenim uputstvima određenog segmenta policije, kada se pozovu na srpsku verziju priručnika. Ova flagrantna greška je takođe korigovana nakon izveštaja OEBS-a, ali su primeri velikih razlika ponavljani i među drugim različitim vladinim dokumentima, koji pokazuju zašto je potrebno više akcija za rešavanje ovog problema.

* * *

Kako je moguće da se tako široko rasprostranjene nedoslednosti pojavljuju u srpskoj verziji kosovskih pravnih akata? Prvi problem leži u jednojezičkom procesu izrade zakona. U cilju garantovanja jezičkog kvaliteta pravnih akata u slučajevima kada su različiti jezici jednako merodavni, treba izraditi i razmotriti zakone na oba jezika. Samo na taj način, zakon lingvistički odražava učešće različitih zajednica u procesu izrade nacrtu, utvrđujući da li se jezičke nedoslednosti ili netačnosti mogu rešiti tokom procesa izrade, i da li zakon tačno prenosi isti koncept na oba jezika. Međutim, u institucijama centralnog nivoa na Kosovu, većina zakona je izrađena i napisana na albanskom jeziku u praksi. Pojedine vladine institucije mogu predložiti zakon, a onda vlada donosi odluku koja vodi do formiranja radne grupe.⁷ Takva grupa će biti sastavljena od različitih ministarstava i institucija na koje će takav zakon imati uticaj.⁸ U praksi postoji malo, ukoliko ono i postoji, učešće srpskih ministara i državnih službenika u radnim grupama. Iz političkih razloga, srpska strana često odbija da učestvuju u radu Vlade Kosova i Skupštine; ovo zatim dovodi do toga da srpski javni službenici ne žele da učestvuju u izradi nacrtu radne grupe.

Prema tome, zakonodavstvo se obično piše na albanskom jeziku, a prevedeno je na srpski jezik samo onda kada postoji kompletan prvi nacrt zakona. Amandmani na nacrtu zakona, posebno u međuministarskoj radnoj grupi, često se dodaju samo na albanskom jeziku. Nakon što je proces izrade završen, zakoni su prevode na engleski a tek onda na srpski, povećavajući tako šanse za neslaganja i pogrešne prevode (OEBS, 2018, str. 10, Petković, 2015). Ova praksa stvara razliku u kvalitetu zvaničnih dokumenata u oba zvanična jezika, pošto je srpska verzija zakona uvek prevod originalnog dokumenta, ili čak prevoda engleske verzije zakona. Kao takav,

⁷ Zakon o zakonodavnim inicijativama (br.04 / L-025), esp. art 9.

⁸ Pravilnik o pravilima i procedurama Vlade Kosovo (br.09 / 2011).

jezički kvalitet teksta odražava ograničeno učešće Srba u zakonodavnom procesu, koji se zatim ogleda u lošem jezičkom kvalitetu zakonodavnih akata na srpskom.

Dodatni problem sa trenutnim procesom je nedostatak učešća srpskog civilnog društva u procesu izrade nacрта u kosovskoj vladi. Uredbom o minimalnim standardima za proces javnih konsultacija, predviđeno je, da sva javna tela Kosova moraju osigurati jednake mogućnosti nediskriminatornog učešća zainteresovanih strana i javnosti u procesu javnih konsultacija.⁹ Uočeno je da u vladinim procesima trenutno nedostaje čak i učešće u javnim procesima, javnosti na albanskom jeziku: od 107 dokumenata koje je vlada usvojila 2017. godine, samo 36 je objavljeno na onlajn platformi za javne konsultacije; od kojih je, samo šest komentarisano od strane spoljnih aktera (KCSF, 2018). Međutim, neuspeh u prevođenju na srpski jezik do samog trenutka završetka nacрта procesa ne znači puno, jer jedino učešće iz šireg civilnog društva dolazi iz albanske sfere. Stoga, uprkos lošem lingvističkom kvalitetu samog zakonodavstva na srpskom jeziku, čak se i trenutni proces prevođenja može smatrati donekle isključivim i štetnim za učešće nevećinskih grupa u širem kosovskom društvu.

Čak i s obzirom na saznanje da su prevodi nakon grešaka problematični, bez obzira na to koliko je dobar prevod, dodatni problem na Kosovu je taj, što su kapaciteti i resursi za obezbeđivanje kvalitativnog prevoda slabi na svim nivoima vlasti. Na opštinskom nivou, unutrašnje prevodilačke jedinice često ne postoje, a prevodi se prenose ili vrše ad hok od strane raspoloživog osoblja. Često postoji ograničena svest o potrebi prevoda javnih dokumenata na sve službene jezike, posebno u područjima sa ograničenim prisustvom nealbanskih zajednica. Kao posledica toga, na srpskom jeziku nije dostupan značajan broj zakonodavnih akata (OLC, 2015, OEBS, 2014). Na centralnom nivou postoje jedinice za prevođenje, ali se često bore sa nedostatkom kvalifikovanog osoblja, budžeta i profesionalne opreme (na primer, nedostaju osnovni računarski pomoćni alati ili čak pravni rečnici).¹⁰ Takođe, nema zvaničnih programa obuke za prevodioce unutar vlade. Prevodioci su slabo plaćeni u vladinim prevodilačkim jedinicama, a najbolji prevodioci često preferiraju bolje plaćene poslove u privatnom sektoru (OEBS, 2018). Rezultat toga je da je angažovanje privatnih firmi za prevodilačke zadatke sada češće, iako to ne garantuje uvek isti kvalitet kao i interni prevodi.¹¹

Prevodioci često imaju neadekvatne formalne veštine za specijalističke prevode, jer ne postoje obrazovne mogućnosti za specijalističko pravno prevođenje između srpskog i albanskog na Kosovu (OLC, 2015, OEBS, 2018, PAR, 2016). Ovaj problem postaje naročito akutan sa tekućom integracijom srpskog pravosuđa u kosovski

⁹ Uredba o minimalnim standardima u proces javnih konsultacija (br. 05/2016), čl. 4.1.1.

¹⁰ Intervju sa Poverenikom za jezike Slavišom Mladenovićem, oktobar 2018.

¹¹ Intervju sa Poverenikom za jezike Slavišom Mladenovićem, juli 2018.

pravosudni okvir.¹² Centralna vlada zapošljava prevodioce na osnovu svog internog kataloga, zapošljavanja pod zvanjem "Profesionalac 2"; međutim, ne postoje specifični uslovi u pogledu nivoa obrazovanja za takve prevodioce. Osim toga, zaposleni u ovom rangu plaćeni su relativno niskim platnim razredima 9 - što je najviša plata, a 14 najniža - što znači, kako je već pomenuto, privlačenje kvalitetnih prevodilaca je relativno teško.¹³ Pored toga, ne postoji standardizovana upotreba pravnih termina, što stvara nedoslednost u okviru jednog jezika i prenosi se na druge jezike. U Švajcarskoj, na primer, trojezični rečnik određuje koji će pravni pojam biti korišćen i koji su njegovi ekvivalenti na drugim službenim jezicima. Ovakva praksa ne postoji na Kosovu, što znači da se čak i u okviru jednog ministarstva, različiti termini koriste naizmenično za isti pojam.

Pored nedostatka sredstava, proces prevođenja unutar Vlade je takođe otežan zbog nedostatka procedura za prevođenje zakonodavnih tekstova. Zapošljavanje osoba je problematično - često se ne pravi razlika između 'prevodilaca' i 'tumača' u različitim državnim institucijama.¹⁴ Često, tela zapošljavaju samoproklamovane "lingviste", pošto paneli koji selektuju tako zaposlene nisu upoznati sa značajem i prirodom rada, koji će takvo osoblje obavljati.¹⁵ Ove probleme pogoršava činjenica da ne postoji zvanični proces sertifikacije, što znači da je izuzetno teško proceniti osposobljenost potencijalnih zaposlenih. Sličan problem, koji se posebno odnosi na nizak kvalitet prevoda na srpski jezik, je mali broj prevodilaca koji govore srpski jezik kao svoj maternji jezik (OEBS 2018). Moguće je da maternji jezik prevodioca ne bi trebalo da utiče na kvalitet prevoda, ali u kombinaciji sa ograničenim obrazovnim sposobnostima za specijalističke prevode na srpski jezik, nedostatak prevodioca čiji je maternji jezik srpski igra značajnu ulogu, kojom se može objasniti izuzetno loš jezički kvalitet srpskog prevoda pravnih dokumenata na Kosovu.

Veštine i kvalifikacije prevodioca na srpski, albanski i engleski jezik su takođe loše. Primarno zakonodavstvo je predviđeno na engleskom jeziku, praksa koja se koristi tokom perioda UNMIK-a, koji se nastavlja u sadašnjosti. Mnogi prevodi na srpski koriste engleski prevod kao original. Pored toga, mnogi sporazumi o ljudskim pravima i međunarodni sporazumi su zasnovani na engleskom jeziku, što znači da postoje prepreke za prevođenje dokumenta ne samo u odnosu sa albanskog na srpski jezik, već i u slučajevima sa engleskog na albanski i srpski. Pogrešni prevodi na srpskom jeziku u vezi sa međunarodnim ugovorima i sporazumima, ne mogu se zaista rešiti ukoliko je albanski prevod sa engleskog prvobitno pogrešan, a zatim ponovo pogrešno preveden na srpski jezik.¹⁶

¹² Intervju sa sudijom Milanom Bigovićem, šefom odeljenja Apelacionog suda, juli 2018..

¹³ Ministarstvo za državnu upravu, Katalog radnih zemalja u državnoj službi Kosova

¹⁴ Intervju sa Poverenikom za jezike Slavišom Mladenovićem, oktobar 2018.

¹⁵ Intervju sa Poverenikom za jezike Slavišom Mladenovićem, oktobar 2018.

¹⁶ Intervju sa Poverenikom za jezike Slavišom Mladenovićem, juli 2018.

Nedoslednost prevoda sa albanskog na srpski jezik na Kosovu ima veliki uticaj. Sa čisto pravnog stanovišta, pogrešan prevod ne krši Zakon o upotrebi jezika. Na centralnom nivou, pravni akti se daju na srpskom i albanskom jeziku, u skladu sa zakonom (OLC, 2015, str. 71). Međutim, neadekvatan kvalitet srpskog prevoda verzija kosovskih zakona ima teške posledice. Kao što je navedeno u gore navedenim primerima, mogu se imati pravne implikacije kada pogrešni prevodi stvaraju neusaglašenost između srpske i albanske varijante određenog zakona.¹⁷ U tim slučajevima, "postoje moguće dve verzije zakona, jednako validnih, sa dva različita značenja, sa potencijalno ozbiljnim posljedicama" (Burema & Najvirtova, 2014, str. 14). U okviru trenutnih napora za integraciju srpskih sudija, Srba i drugih zajednica koji govore srpski jezik, u kosovski pravosudni sistem na osnovu Briselskog dijaloga, potreba za kvalitativnim i preciznim zakonodavstvom na srpskom jeziku postaje posebno hitna. Adekvatno zakonodavstvo na srpskom jeziku je neophodno za srpske sudije, tužioce i advokate kako bi efikasno funkcionisali u kosovskom sistemu. U suštini, kosovski pravosudni sistem je u praksi razvijen i praktikovan na jednojezičan način pre Briselskog sporazuma. Pretvoriti ga u višejezični sistem, u skladu sa kosovskim pravnim okvirom, apsolutni je uslov za uspostavljanje stabilne demokratije koja garantuje vladavinu prava za celo stanovništvo.¹⁸

Fundamentalno problematično za stabilnost kosovske države je neusaglašenost srpske i albanske verzije kosovskog zakonodavstva, koje takođe može imati dalekosežan uticaj na odnose sa zajednicom i legitimitet države među nevećinskim zajednicama. Slab lingvistički kvalitet pravnih akata na srpskom jeziku de facto stvara servisni jaz između albanske većine, koja se može osloniti na sveobuhvatni i jezički čvrst zakonski okvir, i nevećinske zajednice, koje se oslanjaju na manje sveobuhvatne i ponekad nerazumljiv pravni okvir. Neomogućavanje manjinama da dobiju isti kvalitet usluga i pravne sigurnosti, stvara situacije koje mogu povećati tenzije, a u očima nevećinske zajednice državni legitimitet pada, pošto ne pruža usluge koje su im potrebne ili krše njihovo pravo na upotrebu sopstvenog jezika. Ova linija argumentacije je jasno prisutna među srpskim nevladinim organizacijama severnog Kosova, što je i uočeno putem kontinuiranog dijaloga ECMI-ja sa takvim organizacijama tokom proteklih godina, kao i u izveštaju RJU o ovom pitanju (PAR, 2016, str. 4-5). Iako se u zakonskim aktima jezičke greške mogu pojaviti kao jednostavne i naivne, to učvršćuje nepoverenje Srba u sposobnost kosovske vlade da pruži pravna dokumenata prevedena na srpski, i koja se očigledno ne stara dovoljno da pruži precizne usluge.

¹⁷ Intervju sa sudijom Milanom Bigovićem, šefom odeljenja Apelacionog suda, juli 2018.

¹⁸ Intervju sa sudijom Milanom Bigovićem, šefom odeljenja Apelacionog suda, juli 2018.

Na kraju, zbog centralne uloge koju jezik igra u identitetu jedne zajednice, neuspeh države da pruži kvalitetne zvanične dokumente ozbiljno delegitimiše državu u očima nevećinskih zajednica. Kvalitet srpskih prevoda smatra se indikatorom brige kosovske države za srpsku i druge nealbanske zajednice. To je "domino efekat": kršenje jezičkih prava zajednica odražava ograničeni pristup drugim ljudskim pravima za nevećinske zajednice na Kosovu. Argument govori da ako vlada ne može da zaštititi čak ni jezička prava manjina u svom radu, kako se može očekivati da zaštiti prava na drugim mestima (PAR, 2016). Na kraju, ukoliko ovaj problem ostane da postoji, on šalje negativnu poruku nevećinskoj populaciji. Oni su ti koji se ne osećaju poštovanim od strane državnih institucija, i veruju da vlada nema sposobnost ili volju da reši problem. Uzevši u obzir istoriju etničkog sukoba, koja je bila usredsređena na ugnjetavanje jezičkih prava, vlada Kosova bi trebala biti svesna potencijalnog destabilizirajućeg uticaja takvih primedbi.

Sigurno je, da poboljšanje sprovođenja ambicioznog zakona o upotrebi jezika na Kosovu zahteva obilje institucionalnih i finansijskih obaveza, obrazovanja, kao i podizanja svesti u javnosti. Međutim, ispravka pogrešnih prevoda u pravnim dokumentima prevedenih na srpski jezik izgleda kao relativno lak i izvodljiv zadatak, sa nesrazmerno efikasnim uticajem. Kao što smo videli, ne samo da neispravno prevedeni pravni dokumenti na srpskom stvaraju pravni presedan, već oni konstantno narušavaju legitimitet kosovske države, jer se vrlo lako prenose na šire stanovništvo kao primer odsustva političke volje na Kosovu da integriše nevećinske zajednice na ravnopravnoj osnovi. Rešavanje ovog pitanja poslalo bi pozitivnu poruku srpskoj i drugim nevećinskim zajednicama, posebno u vezi sa političkom voljom kosovske vlade i države da u potpunosti sprovedu pravni okvir za jednaka prava.¹⁹

Velika većina albanske zajednice smatra da zemlja ima najsveobuhvatniju i dalekosežnu regulativu o ljudskim pravima u regionu i da su navodni dalji ustupci nepotrebni, a takođe potencijalno destabilizujuć. Stoga, malo je političkog podsticaja za vladu da donosi odluke koje precizno rešavaju nepravilnosti u postojećem okviru za ljudska prava (Groß, 2015). Međutim, integracija sudstva na srpskom jeziku u pravosudni sistem na Kosovu otkrila je posebnu hitnost ovog pitanja. Napori za zagovaranje od strane lokalnog civilnog društva, uključujući Koaliciju jednaka prava za sve, postavili su ovo pitanje na dnevni red vlade. Predstavnici Koalicije jednaka prava za sve razgovarali su o ovom problemu i preporukama koje su predstavljene u nastavku sa g. Kadri Veselijem, predsedavajućim parlamenta, koji je izrazio svoju podršku predstavljenom putu unapred, ukazujući na promenljivu političku posvećenost u rešavanju ovog pitanja.

Međutim, u međuvremenu, značajna politička promena i potencijalno presudni korak u razvoju ravnopravnog jezičkog kvaliteta zakonodavstva prevedenog na srpski i albanski jezik, jeste formiranje vladine radne grupe koja je zadužena za osnivanje Centralne prevodilačke jedinice ("CTU"). Ova radna grupa će prvo izraditi koncept dokument o prirodi jedinice. Pod uslovom da ga odobri Vlada, grupa će zatim izraditi podzakonski akt za osnivanje jedinice. Iako treba naglasiti da je ovaj projekat u preliminarnoj fazi razvoja, ukazuje na značajan korak u pravom smeru na rešavanju problema neusaglašenosti između zakonodavstva prevedenog na albanski i srpski jezik. Nadamo se da će se nastaviti sa napretkom u formiranju Centralne prevodilačke jedinice, kako bi se otklonili značajni nedostaci u kvalitetu prevođenja sa albanskog na srpski jezik, a koji su danas prisutni u institucijama vlade Kosova.

¹⁹ Intervju sa sudijom Milanom Bigovićem, šefom odeljenja Apelacionog suda, juli 2018.

PREPORUKE

Sledeće preporuke pružaju jasno primenjiva uputstva za rešavanje nedoselednosti srpskog prevoda kosovskog zakonodavstva.

1. Formiranje dve komisije koje bi analizirale postojeće zakone i izradile popis nedoslednosti i netačnosti u srpskim i albanskim pravnim dokumentima.

Iako je istraživanje urađeno na nedoslednosti i netačnosti u srpskom prevodu pravnih dokumenata u poređenju sa albanskim i engleskim pravnim dokumentima, kompletan inventar i analiza jezičkog kvaliteta svih pravnih dokumenata koji su na snazi na Kosovu, nije dostupan. Ovo je prvi korak u rešavanju ovog problema. Treba analizirati četiri vrste zakona:

1. 378 zakona usvojenih od strane Generalne skupštine i kasnije objavljenih u Službenom glasniku
2. Devet međunarodnih postupaka o ljudskim pravima naznačenih u članovima 22, 53 i 58 Ustava.
3. 47 zakona o ratifikaciji međunarodnih sporazuma.
4. Podzakonski akti koje donosi vlada i registrovani su u Registru podzakonskih akata na snazi.

Kako bi se garantovalo učešće obe zajednice, apsolutno je neophodno da se u ovaj proces uključe jezički i pravni stručnjaci iz albanske i srpske zajednice. U suprotnom, bilo koji nalazi biće podložni diskusiji i nedostatku kredibiliteta. S obzirom na političke komplikacije koje se odnose na mesto Univerziteta Severne Mitrovice u akademskom pejzažu Kosova, trebalo bi uspostaviti dve komisije koje okupljaju lokalne pravne i jezičke eksperte koji bi paralelno pregledali čitav korpus pravnih dokumenata.

Prvu komisiju će činiti predstavnici Skupštine Kosova, kancelarije poverenika za jezike i pravnog odeljenja i odeljenja albanskog jezika Univerziteta u Prištini. Druga komisija će činiti predstavnici Skupštine Kosova, kancelarije poverenika za jezike, pravnog odeljenja i odeljenja za lingvistiku Univerziteta u Severnoj Mitrovici. Ove komisije će rukovoditi radom prevodilaca. Biće prevodilaca za svaki jezik sa jednim supervizorom za albanski, jedan za srpski i jedan za engleski jezik. Prevodioci će se birati na osnovu jasnih kriterijuma, sa posebnom akcentom na dokazanoj stručnosti u pravnim prevodima. Prema tome, svaki zakon će biti proveren od strane 3 različita prevodioca. Prevodioci će izneti brojne terminološke probleme na koje naiđu tokom provere zakona. Ova pitanja će biti predstavljena komisijama, nakon čega će se odlučiti da li su potrebne promene. Jezičke probleme prvo će identifikovati

prevodioci prilikom provere zakona. Prevodioci će predložiti promene komisijama, nakon čega će skupština odlučiti da li će sprovesti posebnu reviziju ili ne.

2. Formirati pravni tim koji bi bio sastavljen od pravne kancelarije skupštine i pravne kancelarije premijera Kosova, radi izrade novog zakona i podzakonskog akata za ispravljenje nedoslednosti jezika u skladu sa već važećim zakonima i podzakonskim aktima.

U ovom trenutku ne postoji institucionalno telo ovlašćeno da efikasno ispravi pogrešne prevode. Ovo samo ojačava nevećinske zajednice u njihovom uverenju da jednostavno nema političke volje za rešavanje problema. Kancelarija za publikovanje Službenog glasnika (OPOG) je organ koji objavljuje sve zakone koji se donose na osnovu člana 80. Ustava, ali se to ne odnosi na podzakonska akta i odluka koji proističu iz zakona. OPOG nema nadležnost da proverava kvalitet jezika u pravnim tekstovima u različitim jezičkim verzijama. Moguće su samo ispravke grešaka u kucanju i manjih pravopisnih grešaka, nakon konsultacija sa Skupštinom Kosova. Sve nedoslednosti moraju biti objavljene u tom obliku, pošto je zakon već prošao do trenutka kada OPOG distribuira informacije (OEBS, 2012, str. 13).

Kako bi garantovao implementaciju, Zakon o upotrebi jezika je uspostavio jezičku komisiju "za očuvanje, promovisanje i zaštitu službenih jezika i njihov jednak status na Kosovu".²⁰ Kancelarija poverenika za jezike ima nadležnost da istraži bilo koji slučaj kršenja Zakona o upotrebi jezika, bilo da se on prijavljuje kao žalba ili po odluci da se on istraraži po sopstvenoj inicijativi. OLC može dati preporuke i izdati upozorenje ukoliko preporuka nije implementirana. Kao poslednje sredstvo, OLC može prilikom svog godišnjeg izveštaja obavestiti Skupštinu o nepromenjenom stanju.²¹

Kasniji propisi ojačavaju ovlašćenja OLC-a da intervenišu protiv kršenja Zakona o upotrebi jezika i povećanom broju osoblja, kancelarijskog prostora i budžetskih sredstava (OEBS, 2015). Međutim, OLC ne može da ispravi nedoslednosti u ranijem zakonodavstvu. OLC može da ukaže na to gde postoje ova pogrešna tumačenja, ali nema ovlašćenja da ispravi greške. On zahteva delovanje od onih organa koji imaju zakonsko pravo da donesu izmene. OLC-u je takođe u značajnoj meri ograničen kapacitet: u intervjuu za ovaj izveštaj, Slaviša Mladenović je nagovestio da bi za veću efikasnost u ispunjavanju svog mandata, OLC skoro mogao da udvostruči veličinu. Trenutno odeljenja i institucije, koje imaju razne druge ciljeve, imaju uticaj na politiku zvaničnog jezika na Kosovu, što može dovesti do sukoba interesa.²²

²⁰ Zakon o upotrebi jezika (br. 02 / L-37), čl. 32.1

²¹ Zakon o upotrebi jezika (br. 02 / L-37), čl. 36.2.

²² Intervju sa Poverenikom za jezike Slavišom Mladenovićem, oktobar 2018.

Postoje aktuelni naponi za izradu novog zakona koji bi OLC-u dale "veći uticaj" na promeni pogrešnih prevoda i nedoslednosti u dosadašnjim zakonima.²³ Sve dok Skupština ne usvoji ovaj zakon, promene se ne mogu doneti bez odobrenja, te će te greške verovatno ostati u dokumentima dok se ne pojavi neka inicijativa.

3. Obezbediti kontinuirani napredak u uspostavljanju Centralne prevodilačke jedinice kako bi se adresirala neslaganja između prevoda zakonodavstva na srpski i albanski jezik

3.1 Osigurati nastavak stvaranja CTU-a i implementirati ga efikasno i u potpunosti

Vlada bi trebala nastaviti svoju posvećenost procesu osnivanja Centralne prevodilačke jedinice kako bi osigurala da se njegovo formiranje izvrši što brže i efikasnije, kako bi se budući kvalitet prevoda zakonodavstva na srpskom jeziku mogla bez odlaganja unaprediti. Važnost visokog kvaliteta prevoda kosovskog zakonodavstva na srpski jezik ne može se podceniti: neophodno je da se obezbedi jedinstvenost sa Ustavom Kosova i Zakonom o upotrebi jezika iz 2006. godine. Štaviše, od suštinskog je značaja da se održi konzistentan, nedvosmisleni karakter kosovskog zakonodavstva u celini i da se legitimiše građanima Kosova, posebno onima iz srpske manjine. Iako postoji niz razmatranja koje treba uzeti u obzir, predlaže se da jedinica treba da zaposli između 7 i 10 zaposlenih. Ovo osoblje treba da predstavlja strukturu jedinice koja omogućava pristup efikasnog prevođenja budućeg zakonodavstva u tri faze. Prva, jednostavno prevođenja rečenica gde se albanski dokumenti prevode na srpski jezik; ovo treba da bude praćeno pravosudnom fazom korekcije, u kojoj se obezbeđuje pravna koherentnost takvih dokumenata; i konačno, faza uređivanja kako bi se identifikovale greške u prevodu i poboljšao jezički kvalitet završnog dokumenta. Ovakav tripartitni proces će osigurati visoki jezički kvalitet budućeg zakonodavstva prevedenog na srpski jezik koji je izradila Centralna prevodilačka jedinica.

Zahvaljujući strukturi plata zaposlenih u Vladi Kosova u kojima su plate relativno limitirane i nefleksibilne, trenutno u okviru stručnog nivoa 2 i platnog razreda 9, može doći do poteškoća u angažovanju profesionalnih prevodioca zadovoljavajućeg kvaliteta. Nakon uspostavljanja CTU-a, Vlada treba da razmotri zapošljavanje prevodilaca u okviru jedinice na nivou profesionalnog nivoa 3 i odgovarajućeg višeg platnog razreda. Štaviše, CTU bi kada je to potrebno, trebao imati i mogućnost da ugovara spoljne profesionalne prevodioce, kako bi se osigurao dovoljno kvalitetan prevod zakonodavstva na srpski jezik.

²³ Intervju sa Poverenikom za jezike Slavišom Mladenovićem, juli 2018.

3.2 Stvaranje azbučnog spiska ili rečnika u cilju implementacije standardizovanih termina na lokalnom i centralnom nivou

Centralna jedinica za prevođenje, nakon stvaranja, odmah bi trebalo da počne saradnju sa Vladom kako bi mogla da razvije dvojezični pravni rečnik Kosova kao mehanizam za stvaranje održivih rešenja problema nedoslednosti jezika u budućnosti. Uputstvo za dvojezični pravni rečnik Kosova biće napisano i objavljeno pod nadležnošću Kancelarije poverenika za jezike, kako bi se održala konzistentnost jezika, sledeći švajcarski model.²⁴ Doprinos Centralne prevodilačke jedinice će obezbediti i visok standard rečnika i omogućiti jedinici da dobije detaljno razumevanje rečnika, izbegavajući bilo kakvu konfuziju ili spor u pogledu definicija koje se koriste. Rečnik će navesti pravne pojmove Kosova i pružiti fiksne parove za prevođenje pravnih termina između srpskog i albanskog. Cilj rečnika je da standardizuje terminologiju koja se koristi u svim državnim institucijama Kosova, što će biti obavezno zakonom. Rečnik će biti strukturiran u skladu sa određenim pravnim oblastima i kratko objašnjenje će se pružati gde god ima slučajeva problematičnih termina. Rečnik bi trebalo da odobri Skupština kao službeni rečnik za prevod zakona. Prevodioci u vladinim institucijama i CTU će biti obučeni da koriste rečnik.

²⁴ Kao primer biće korišćen trojezični švajcarski pravni rečnik, a neki primeri se mogu naći na: https://docs.wixstatic.com/ugd/aed330_e593d46518904cb6b1453b8eb1fbbc61.pdf.

REFERENCE

Demaj, U. & Vandenbroucke M. (2016). Posleratni kosovski krajolik u Prištini: razlike između jezičke politike i urbane stvarnosti. Dokumenti o nacionalnosti.

Groß, L. (2015). Putovanje od globalnog ka lokalnom: promocija norme, osporavanje i lokalizacija na posleratnom Kosovu, časopis za međunarodne odnose i razvoj.

KCSF (2018). "U izgradnji" - Online platforma za javne konsultacije tokom 2017.

https://www.kcsfoundation.org/wp-content/uploads/2018/06/03_04_2018_9878891_Online_Platform_during_2017_KCSF.pdf

Kostovicova, D. (2005). Kosovo: Politika identiteta i prostora (London: Routledge).

Kancelarija poverenika za jezike (OLC) / Kancelarija premijera (2015). Monitoring i evaluacija jezičkih prava na Kosovu. Dostupno onlajn na

http://www.komisioneri-ks.org/repository/docs/Anglisht_Finale_160315.pdf

OSCE (2012). Višejezično zakonodavstvo na Kosovu i njegovi izazovi. <https://www.osce.org/kosovo/87704?download=true>

OSCE (2015). Usaglašenost jezika u opštinama na Kosovu <https://www.osce.org/kosovo/120010?download=true>

OSCE (2018). Dvojezično zakonodavstvo na Kosovu.

<https://www.osce.org/mission-in-kosovo/396836?download=true>

Petković, J.L. (2014). Pravo na jezik. Vesti

(dostupno onlajn na: <https://vesti-online.com/Vesti/Srbija/431776/Pravo-na-jezik-1-Srbi-ugrozeni-i-u-prevodu>;

<https://vesti-online.com/Vesti/Srbija/432118/Pravo-na-jezik-2-Tranziranje-osnovnih-prava>-

Petković, J.L. (2015). Kosovo izgubljeno u prevodu. Vesti.

<https://vesti-online.com/Vesti/Tema-dana/469591/Kosovo-izgubljeno-u-prevodu-1-Albancima-globa-Srbima-zatvor>;

<https://vesti-online.com/Vesti/Tema-dana/469664/Kosovo-izgubljeno-u-prevodu-2-Priuceni-prevodioci>;

<https://vesti-online.com/Vesti/Tema-dana/469906/Kosovo-izgubljeno-u-prevodu-3-Pravo-na-zalbu-samo-tuziocu>;

<https://vesti-online.com/Vesti/Tema-dana/470338/Kosovo-izgubljeno-u-prevodu-4-Nezadovoljni-i-Srbi-i-Albanci>

Platforma za analizu i istraživanje (PAR) (2016). Kvalitet prevođenja zakona Kosova na srpski jezik. Dostupno onlajn na

<http://www.ngoaktiv.org/uploads/files/Policy%20Brief%20-%20Quality%20of%20Translation%20of%20Kosovo%20Laws%20into%20Serbian%20Language.pdf>

Specijalni izveštaj Ujedinjenih nacija za pitanja manjina (2017). Jezična prava jezičkih manjina: Praktičan vodič za implementaciju. Dostupno onlajn na: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Minorities/SR/LanguageRightsLinguisticMinorities_EN.pdf

ERAC

EQUAL RIGHTS FOR ALL COALITION

 European
Union
Kosovo